

שם המחקר: בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית ערביים בשוק העבודה: עמדות, חסמים ומה שביניהם

שנה: 2016

מס' קטלוגי: 145

שם החוקר: ד"ר ח'אלד אבו עסבה

רשות המחקר: מכללת אלקאסמי, בקה אלגרביה, מרכז המחקר למדעי חינוך וחברה

תקציר המחקר:

מחקר זה נעשה בסיוע קרן שלם.

משתתפי המחקר נדגמו מ-14 ישובים בדגימת שכבות המייצגת נשים וגברים מן החברה הערבית החיים בישראל, בהתייחס פריסה הגיאוגרפית של האוכלוסייה הערבית בצפון, במרכז ובדרום הארץ ובהתייחס לגודל היישוב בו הם חיים.

במחקר השתתפו 1070 נבדקים: 400 מעסיקים מן המגזר הפרטי, 400 עובדים בעסקים במגזר הפרטי ו-270 הורים הבאים ממשפחות שיש בהם ילד אחד או יותר עם מוגבלות שכלית התפתחותית. המחקר בא על רקע המיעוט במחקרים הבוחנים את נושא תעסוקת בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית בישראל ובאוכלוסייה הערבית בפרט, מטרתו של מחקר זה היא לספק מענה למחסור במידע מסוג זה, תוך בחינת שלוש סוגיות מרכזיות הקשורות לנושא:

1. בחינת עמדות האוכלוסייה הערבית בישראל (מעסיקים, עובדים והורים לבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית) בכל הקשור לאפשרויות העסקתם של בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית במגזר הפרטי.
2. בחינת השפעת המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים, הידע אודות מוגבלות שכלית התפתחותית, הסטיגמה והדעות הקדומות כלפי בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית והמגע איתם, על עמדות האוכלוסייה הערבית בישראל (מעסיקים, עובדים והורים לבעלי מוגבלות שכלית התפתחותית) כלפי העסקת בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית.
3. ניתוח הקשיים והחסמים המעכבים העסקתם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

מחקר זה שייך לרובד המחקרים ברמת המיקרו והמעטפת, ושופך אור על תמונת המצב התודעתית (עמדות) בסוגיות השילוב של אנשים עם מוגבלויות שכליות התפתחותיות בחברה ובעבודה בקרב משפחות שיש בהם אעמ"ש (אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית), מעסיקים ואנשים המשתתפים בכוח העבודה מקרב האוכלוסייה הערבית בישראל.

על פי מדגם המחקר של עבודה זו נמצא כי בקרב הערבים בישראל אחוז האעמ"ש בדרגות לקות קלה ובינונית בלבד שאינם נמצאים במסגרת תעסוקתית ממסדית ואינם עובדים במסגרת השוק הפרטי עומד על כ-31% (37 מתוך 118 אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית), ומבין אלה שיש להם פתרון תעסוקתי כ-42% (49 מתוך 118) נמצאים במסגרת מרכזי טיפול ושיקום שניתן להגדירם 'כתעסוקה ללא עבודה'. על פניו נראה כי ככלל, אצל מרבית ההורים לא קיים חסם תודעתי בתפיסת החשיבות של העבודה בחיי ילדיהם. נשאלת השאלה האם זוהי הצהרה דקלרטיבית, מעין wishful thinking המבטא את הכרתם של ההורים בכך שאעמ"ש המושם במקום עבודה הוא אינדיקציה להצלחה שהיו שמחים להשיג אותה (אולם בנסיבות הקיימות לחלקם ברור כי לא יוכלו להשיגה או שהשגתה כרוכה במאמץ שמעבר לכוחותיהם).

לסיכום הניתוח ברמת המיקרו בחלק המתמקד בתפיסות ועמדות ההורים למשפחות אעמ"ש, ניתן לסמן אינדיקציה ראשונה המעידה על קבוצה זו כחוליה חלשה שיש לבצע בה פעולות מחזקות שיפורטו בסעיף ההמלצות. מסקנה שנייה, מסמנת את המדינה כגוף שאינו מצליח לעמוד בהתחייבויותיו כלפי האעמ"ש בחברה הערבית. בנוסף, מתוך כל סך פתרונות התעסוקה שהצליחה המדינה להסדיר, שיעור ההשמות הפחות מתאימות ופחות רצויות עבור אעמ"ש בדרגת מוגבלות קלה ובינונית הוא גבוה מידי, העובדה שמחדל זה עולה בקנה אחד יחד עם רצונם והעדפותיהם של ההורים אינה משנה דבר, אם ראית ההורים אינה מתאימה לריאיית טובת ילדם מוגבלות שכלית (כאמור, ברמה קלה ובינונית), יש לפעול גם בקרב ההורים לשינוי מצב זה.

ממצאי המחקר מראים עוד על תפיסה חיובית ברמה בינונית נמוכה של האדם עם מוגבלות שכלית (התפתחותית). זוהי מגמת שיפור בתפיסה ובדימוי השלילי של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית בחברה הערבית עליו דווח במחקרי העשור הקודם. בהשוואה בין שלושת הקבוצות במחקר מסתבר כי ההורים לאעמ"ש מביעים את העמדה הפחות חיובית. ממצא זה קונסיסטנטי עם ממצאי המחקר הקודם ומעורר מטבעו צורך בהעמקת הבדיקה.

לאור הממצאים שהתקבלו, אנו ממליצים לחשוב על בניית קבוצות תמיכה להורים לאותן משפחות אשר יש בקרבן בנים/בנות עם מוגבלות התפתחותית שכלית. לדעתנו, יש לבנות תכנית ייחודית למטרה זו, כאשר תכנית כזו תיקח בחשבון את המבנה החברתי והתרבותי של החברה הערבית.

אנו מציעים גם לחשוב איך ניתן להגדיל ולהרחיב את היצע הפתרונות מע"ש ובד בבד הקטנת תפיסת מרכזי הטיפול כברירת מחדל. ניתן בקטע הזה לנסות ולחשוב ביחד עם אגרפי הרווחה בשלטון המקומי איך לעשות זאת יחד עמם. כמו כן מומלץ לבנות תכנית מעבר ממסגרות החינוך המיוחד לקראת מסגרות עבודה. יש לבחון בדיקת התכנות של יישום מודל תעסוקה מעברית לבנית מסוגלות תעסוקתית בתנאים מפחתי דרישות. כמו כן, איתור מעסיקים מתאימים (סוכני תעסוקה בחברה הערבית המאופיינים במוטיבציה להשקיע בבניית מוכנות לחיי עבודה) (גם בתוך המשפחה עצמה במידה וקיים עסק) שיאפשרו עבודה זמנית וחלקית אצלם לקראת קליטה במסגרות עבודה קבועות.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)